

якісним проявом культурного розвитку стародавнього населення України.

На неоліт припадає новий вид виробництва – прядіння, волокна виготовляли із диких рослин, а згодом – з вовни. Прядіння спричинилося до появи ткацтва, яке спочатку було у вигляді плетіння, а відтак в українському Причорномор'ї, як допускають археологи, з'явився перший, щоправда примітивний, ткацький верстат¹. Очевидно, тоді ж в Україні з'явилися човни із стовбурів дерев, які, до речі, виявлені на Південному Бузі та на Оскалі. “Неолітна людина, – твердив видатний український археолог Я.Пастернак, – стає сильнішою економічно, незалежнює себе, по змозі, від природи, від довкільного тваринного і рослинного світу”².

Ще яскравіше проявилися ці ознаки в період використання міді, найвидатнішими пам'ятками якого були трипільські. Трипільська культура займає особливе місце на історичному шляху господарського поступу стародавнього населення України. Сама назва трипільської культури походить від знахідок у селі Трипілля біля Києва. Понад 500 відкритих і обстежених поселень трипільського типу дають змогу відтворити розвиток матеріальної і духовної культури населення цієї доби, що своїми витокami впирається в минуле і сягає навіть сьогодення.

Пам'ятки трипільської культури раннього, середнього і пізнього періодів виявлені у верхів'ях ріки Прут біля Чернівців, над середнім Дніпром, на схід від Кам'янця-Подільського і далі на південь аж до злиття р.Реути з Дніпром, в околиці Балти і над середнім Бугом. Племена середнього трипільського періоду були розсіяні майже по всій території Правобережжя. На сході в околицях Києва трипільські племена перейшли на Лівобережжя. Західним плечем вони виявлені біля Володимира-Волинського і Крилоса на Івано-Франківщині. Північні трипільські поселення у верхів'ях річок Случ, Горинь, Стир, верхній і середній течії Бугу, в південній частині волинського Полісся.

Трипільці – це осілі хлібороби, які вирощували пшеницю, ячмінь, жито і просо³. Зерна цих рослин знайдено у слабовипаленій змазці трипільських хат-ліп'янок. “Примітивне хлібороб-

¹ Чмихов М.О., Кравченко Н.М., Черняков І.Т. Вказ праця. С. 96.

² Пастернак Ярослав. Археологія України. Первісна, давня і середня історія України за археологічними джерелами. Торонто, 1961. С. 108.

³ Злутко Степан. Економічна історія України. Текст лекцій. Львів, 1995. С.24.

ство, – на думку Я.Пастернака, – було головною галуззю в господарстві трипільців”¹. Крім того вони займалися скотарством, рибуловством, розводили рогату худобу, овець, кіз, свиней. Трипільці – талановиті майстри керамічного виробництва, яке вражає своєю технічною і мистецькою досконалістю. За вдалим висловлюванням Я.Пастернака, трипільська кераміка заслуговує на звання “праісторичної української теракоти”.

Трипільці випалювали посуд у гончарнях, використовували мідь та її сплави з сріблом, здійснювали ритуальне тілоспалення, мали культові місця. Трипільські поселення вражають своєю величиною і досконалістю розташування. На терені від Карпат до Південного Бугу у трипільців були заглиблені наземні будинки двох типів: малі (площею до 15-20 м²) і великі (30-50 м²). У трипільців застосовувались поселення з круговим плануванням. Можливо, зводилися двоповерхові будинки. Деякі поселення були оточені валами і ровами, площею 270 і навіть 400 га!

Трипільська культура – це загально-цивілізаційний феномен стародавнього населення України. Цей феномен зв’язаний з минулим і майбутнім господарського і загальнокультурного поступу поселенців українських теренів, є безцінним надбанням суверенної України. Трипільську господарську культуру і систему уявлень не можна відокремити від еволюційно-генетичного поступу населення українських територій, бо вони увійшли у складну тканину народного побутування наступних поколінь. Це можна підтвердити багатьма фактами, оцінка і узагальнення яких вимагають окремої розмови.

Тут доводиться лише підкреслити спадкоємність культур окремих археологічних епох, бо власне лише таким чином можна збагнути розвиток господарства і економічних уявлень стародавнього населення українських земель. Цей розвиток не був прямолінійний, він проходив періоди розквіту і занепаду під впливом ендогенних і екзогенних чинників, але головне, що він був спадкоємно-безпервним, яким можна пояснити процес економічно-культурного поступу населення українських теренів від давнини до сучасності.

На шляху того поступу від Трипільської культури до нового літочислення видатним явищем на українських теренах була скіфська доба, задокументована не тільки в археологіч-

¹ Пастернак Я. Археологія України. С. 132.